

Het keuzevak als universitaire smeltkroes

Op de Faculteit der Letteren worden maar liefst 43 dode en levende talen aangeboden als keuzevak: van Spaans en Italiaans tot Oudnederfrankisch, met Engels als opvallende afwezige.

Keuzevakken zijn voor iedereen toegankelijk, soms zelfs voor niet-studenten. Een bijzonder fenomeen dat de bezuinigingswoede goed lijkt te doorstaan - want de Faculteit kan eraan verdienen.

Door Sebas Faber

Er wordt wel eens geklaagd over het gebrek aan contact tussen verschillende vakgroepen en faculteiten. In de laatste *Babel* werd nog verzucht: 'zelden steekt iemand een neus buiten de deur.' Dat geldt dan zeker voor het personeel, want studenten kijken wel degelijk verder dan hun vakgroep groot is. Overall worden gretig keuzevakken gevolgd. Informatici en cultureel antropologen leren samen Spaans, een bioloog kan zich het Servokroatisch eigen maken en een econoom mag zich enthousiast op het Portugees storten. Het keuzevak is een universitaire *melting pot*.

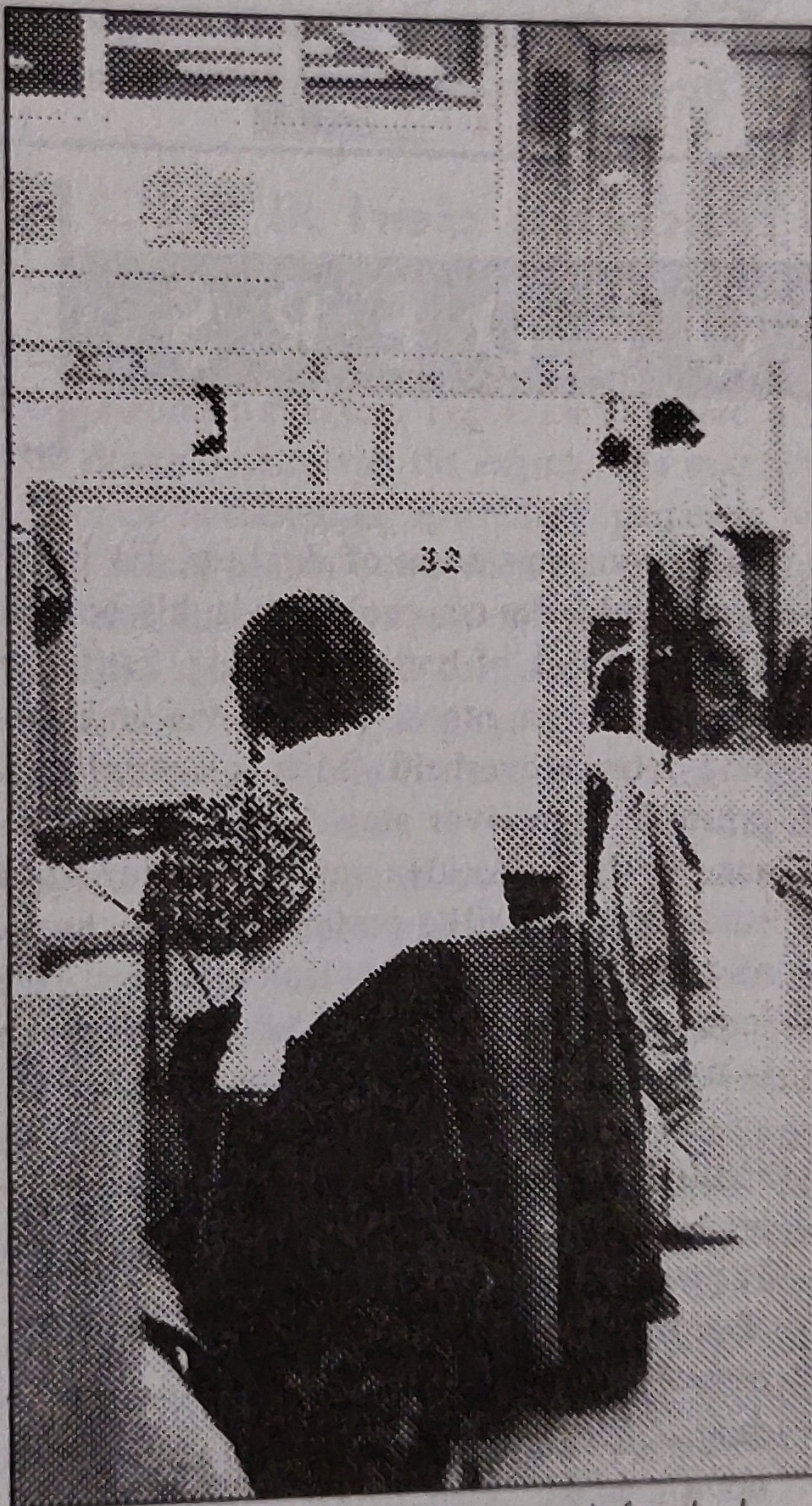
Spaans is één van de populairste keuzetalen. Elk jaar melden zich meer dan honderd studenten aan, de meesten beginnen bij nul. Gijs Mulder, van huis uit taalkundige maar nu aangesteld als docent taalverwerving, deelt hen op in twee grote groepen en na tien weken kunnen ze een eenvoudige Spaanse roman lezen. Dat klinkt eenvoudig, maar Mulder heeft er een zware kluit aan: 'Het is een ontzettend gemêleerd gezelschap: ik heb economen, informatici, studenten Italiaans, politologen... Sommige studenten hebben veel voeling met taal, terwijl anderen er absoluut geen aanleg voor hebben. Dan is het moeilijk de les voor iedereen leuk te houden. Er zijn erbij die geen bijwoord van een bijvoeglijk naam-

Studenten kijken wel degelijk verder dan hun vakgroep groot is.

woord kunnen onderscheiden, maar als ik dat begin uit te leggen vallen de talenstudenten in slaap. Colleges als dit zijn een enorme uitdaging.' Aan het einde van de rit heeft Mulder zo'n zestig procent van de oorspronkelijke groep over - maar die zijn dan ook wel uiterst gemotiveerd. Dat er afvallers zijn is vaak te wijten aan een misverstand: 'Ik leer ze Spaans

lézen, niet spreken. De nadruk ligt op receptieve vaardigheden en grammaticale aspecten. De colleges moeten een academisch tintje blijven houden. Sommige studenten die vooral snel willen leren praten, moet ik doorverwijzen naar andere cursussen. Ik raad iedereen overigens aan mijn colleges te combineren met een conversatiecursus elders.'

Voor taalbeheersing Spaans wordt bij de studenten geen enkele voorkennis verwacht - daarom is er ook zoveel interesse. Hans den Besten, de taalkundige Zuidafrikaans die onder meer het keuzevak 'Structuur en ontstaan van het Afrikaans' verzorgt, zag zich gedwongen selectiever te zijn. 'Ik heb wel eens een historicus in mijn groep gehad die een taalkundige ondergrond miste. Dat gaf problemen. Ik ben na die ervaring ingangsei-

Taalverwerfers zeggen hun lesje op in de fonothek

sen gaan stellen; ik bied tenslotte een vak aan op specialisatieniveau. Het onderdeel vereist een zekere inwerking.' Den Bestens groepen zijn drie tot zeven studenten groot. 'Vroeger waren dat er tussen de zeven en vijftien. Als gevolg van de modularisering en de tempobeurs doen mensen het er niet meer zomaar even bij. Dat is jammer. Het is prettiger om meer studenten te hebben. Met een groep van drie moeten er niet twee ziek worden.' Kleine, maar zeer gemotiveerde groepen die zich bezig houden met een weinig gesproken,

uitstervende of soms geheel dode taal: dat lijkt het overheersende patroon onder de keuzevak-talen. Publiekstrekking als Spaans, Italiaans en Frans zijn een uitzondering. Het geval van Dr. A. Quak is wat dat betreft representatiever: elk trimester biedt hij Runologie, Gotisch, Oudnederfrankisch, Middeln-

Hoe komt het dat het keuzevak stand houdt in de bezuinigingsstorm? Heel eenvoudig: keuzevakken brengen geld in het laatje.

derduits, Oudsaksisch en Oudhoogduits aan - bijna een zevende deel van alle in de keuzevakken genoemde talen. De belangstellenden zijn meestal enorm geïnteresseerd, ook al zijn het er weinig: 'Het zijn nu eenmaal geen vakken waarvan iedereen direct zegt: dat is ontzettend fascinerend.'

J.W. Wesselius van het Juda Palache Instituut geeft naast Syrisch ook Aramees, de taal van Christenen uit Oost-Turkije. In de jaren zeventig en tachtig kwamen grote groepen Aramees-sprekenden naar Nederland en concentreerden zich in Twente en Amsterdam. Toch volgen Wesselius' studenten Aramees meestal slechts als bijvak: 'Bijna niemand neemt het als hoofdvak en dat ontmoedig ik ook. Je ziet nu eenmaal niet vaak een advertentie in de krant waarin om een Aramist gevraagd wordt.' Bij Taalverwerving Arabisch is dat uiteraard anders. Voor twee derde van de studenten die het college volgen is Arabisch het hoofdvak; de rest bestaat uit bijvakkers en zogenaamde aanschuivers: niet-studenten die per vak betalen, vrouwen die met een Arabier getrouwd zijn bijvoorbeeld. Docent M.A. Woidich: 'Die aanschuivers zijn uiterst gemotiveerd. Ze zijn ook veel praktischer ingesteld. Ze zijn bereid harder te werken; ze willen waar voor hun geld.'

Hoe komt het dat het keuzevak stand houdt in de bezuinigingsstorm? Heel eenvoudig: keuzevakken brengen geld in het laatje. Gijs Mulder verdient met zijn populaire colleges veel geld voor de faculteit. Elk studiepunt dat een student van buiten aan onze faculteit behaalt, levert 150 gulden op - en aan de aanschuivers wordt nog meer verdiend. Selma Gordijn, verantwoordelijk voor de facultaire onderwijsadministratie, presenteert andere faculteiten de rekening voor de colleges die hun studenten bij Letteren volgen. Een ondankbare taak: 'De ambtelijke verwerking van die zaken gaat gepaard met veel geruzi en getouwtrek. Het komt bijvoorbeeld wel voor

dat een student van de faculteit Politieke, Sociaal-Culturele Wetenschappen die hier een keuzevak gevolgd heeft, met zijn studie stopt zonder zijn tentamenbriefje ooit daar in te leveren.' Dan wil Letteren geld maar weigert PSCW over de brug te komen. Maar zelfs minder massaal bezochte colleges als Runologie, Arabisch en Zuidafrikaans leveren de Faculteit geld op - geld uit Den Haag. In 1991 werd er na een rapport van de Commissie Staal een convenant afgesloten tussen het Ministerie van Onderwijs en de universiteiten. De universiteiten beloofden onderwijs en onderzoek in de 'Kleine Letteren', een aantal kleine talen als het Hoog- en Laag-Sorbisch (die bestaan echt) of het Roemeens, tien jaar lang op een aanvaardbaar peil te handhaven. In ruil daarvoor krijgen ze jaarlijks een geldbedrag, op de extra voorwaarde dat ze dat bedrag zelf verdubbelen. Hoewel het convenant vooral een principiële karakter heeft en de praktische invulling wordt overgelaten aan de universiteiten en faculteiten, zijn de Kleine Letteren hun bestaan relatief zeker.

Het is een selecte groep geworden. Hans den Besten zag zijn Zuidafrikaanse taalkunde met de herstructurering van afstudeerspecialiteit degraderen tot de status van bijvak. Rouwig kan hij daar niet om zijn, want hoewel 'degradatie' negatief klinkt, werd Zuifafrikaans daarmee tegelijkertijd deel van de Kleine Letteren. En aangezien de kleintjes volgens het beleid van de faculteit minstens één formatieplaats zouden moeten hebben, kan Den Besten, die zelf maar een halve aanstelling heeft, nu zelfs in de toekomst de steun van een collega Letterkunde tegemoet zien. Die toekomst kan overigens wel eens heel ver weg liggen, want voorlopig is die 0,5 fte toegevoegd aan de vakgroep Nederlandse taalkunde om daar gedwongen ontslagen te voorkomen - zo'n halve baan is voor een vakgroep in nood al gauw een flink stuk wrakhout waarmee weer een hoofd boven water gehouden kan worden. Toch zijn er talen die buiten de boot vallen. Zo pakken zich bijvoorbeeld boven Jiddisch zwarte wolken samen: het is niet opgenomen in de lijst van beschermde (bij)vakken.

Mevrouw Fuks-Mansfeld, die de taal al sinds jaar en dag onderwijst, gaat per 1 januari 1996 met pensioen; en in het licht van de huidige vacaturestop is het nog maar de vraag of iemand haar zal vervangen. Daarmee zou Jiddisch van de Nederlandse universiteit verdwijnen: de UvA is de enige in heel Nederland die voor deze taal een voorziening heeft. Mevrouw Fuks-Mansfeld is bitter gestemd 'Het zou me zeer aan het hart gaan als Jiddisch als vak zou verdwijnen. Een gedurende lange jaren zorgvuldig opgebouwd netwerk zou in een klap kapot worden gemaakt. Nederland zou internationaal enorm achter raken.' Zij rekent haar halve(!) formatieplaats tot 'de fleurige franjes van het bonte Letterentapijt' die nu tot haar grote verdriet door het bestuur worden afgeknipt. Officieel is Jiddisch nog niet helemaal opgegeven: bekeken zal worden of elders met ontslag bedreigde universitaire medewerkers de vacature zullen kunnen vervullen. Wat er zal gebeuren als dat niet het geval blijkt, is nog onduidelijk. Maar wat is dat niet, in deze tijd.

DE GEBROEDERS PIKBROEK

Eigenlijk waren we ze wel dankbaar, die demonstrerende studenten. Een middag die even landerig leek te eindigen zoals hij begon, werd op de valreep toch nog leuk. Een krachtadig optreden van het Gezag was dan helaas uitgebleven, maar het bezoek aan het mooi langs de route gelegen buurtcafé was toch niet voor niets, want rond half drie druppelden de eerste demonstranten onze uitkijkpost binnen. Teleurgesteld wilde mijn broer ze aanvanke-lijk weer de straat opjagen. 'Vechten we tegenwoordig niet meer voor onze idealen?!' Gelukkig werd hij niet gehoord want de discussie die even later volgde, was wél zo boeiend. Er werd uiteraard hevig gescholden op basis-, tempo- en prestatiebeurs, geldzaken kortom. En wat waren ze het eens! Tijd voor wat weerwerk, oordeelden wij. Nu is in deze ons basisprincipe dat iedereen in zijn eigen levensonderhoud moet voorzien. Uiteraard, wij zijn immers ook de beroerdesten niet, met als noodzakelijke voorwaarde dat als dit écht niet lukt, de gemeenschap bij zal springen. Maar waar ligt nu het probleem? Tegenwoordig moet een jongere met achttien jaar zo nodig financieel onafhankelijk van zijn ouders zijn. Dit terwijl je op die leeftijd ten eerste nog meer kind dan volwassen bent, en bovendien als student nog überhaupt niet in je eigen levensonderhoud kunt of wilt voorzien. Het is met andere woorden...

studie van hun zoon of dochter. En bij die paar waarbij dat een probleem is, bijvoorbeeld bij geldgebrek of botte weigering, kan er wel een mouw aan gepast worden, via ondersteuning door de overheid. 'Mits er natuurlijk een prestatie tegenover staat.' vulde mijn broer aan. 'Is dat jullie idee van gelijkheid? En die studenten met rijke ouders dan, die hoeven niets te presteren! Pa betaalt toch wel...' zei iemand verontwaardigd. 'Ach gelijkheid, het is toch een fabeltje dat iedereen gelijk is of gelijke kansen heeft. Er zijn nu eenmaal verschillen die niet weg te denken zijn. Dat is misschien jammer, maar wel zo realistisch.' Dit was grofweg onze kerstede. 'Dat jullie nou blijkbaar geen klagen hebben over de maandelijkse bijdrage van paps en mams...' riep iemand 'Wij hebben onze ouders nooit gekend.' antwoordde ik met een droeve blik. Er viel een diepe stilte. 'Oh...Oh, sorry. Dat wist ik niet...' stamelde een meisje geschrokken. 'Maar hoe redden jullie je dan financieel?' vroeg ze vervolgens bezorgd. 'Ach, onze oom Moritz,' reageerde mijn broer plotseling nonchalant 'God hebbe zijn ziel, wij zijn nalatenschap. Je bent trouwens nog verdomd veel kwijt aan vermogensbelasting.' 'Tsss' siste een jongen afkeurend 'Fascistische bourgeois!' 'Ho, ho, kleine landadel' verbeterde ik verontwaardigd.

lang kost drieduizend gulden. Precies vijf gulden per uur dus...' rekende ik voor. 'Voor een gemiddelde bloemschikcursus betaal je al meer.' Verbluft staarden de demonstranten ons aan. Mijn broer, die al op een tafeltje geklommen was, wilde daar nog het volgende aan toevoegen: 'Er zijn overigens ook nog andere methoden om te bezuinigen. Die wanzinnige aantallen studies bijvoorbeeld. Waarom zouden we die niet reduceren tot de drie basisstudies. Rechten, voor orde en tucht. Algemene Literatuurwetenschap, voor als er niks op televisie is. En uiteraard Europese Studies, want de wereld bestaat niet uit Nederland alleen. De meeste studies leer je sowieso in de praktijk het best, economie bijvoorbeeld. De vakantievriendjes-talen moeten er ook aan. Daar heeft meneer DeAgostini nog wel een cursus voor. Een universitaire studie moet kortom inspelen op de drie basisbehoeften van de mens: Orde, Vermaak en de Illusie van een betere toekomst in een verenigde wereld.' Met opgeheven hoofd verlieten wij het pand, uitgejouwd door de morrende meute. Een lief, maar dommig meisje holde ons achterna. 'Ik studeer ook ES... heel mooi gezegd, vooral dat van die elusie.' Mijn broer en ik keken elkaar aan en we beseften dat het weinig zin had iets te zeggen. We dorst...